

CARMEL FERRAGUD i JOSÉ RAMON BERTOMEU (eds.) (2023). *Pensar la medicina amb la història. Homenatge a la professora María José Báguena Cervellera*. València: Publicacions de la Universitat de València, 225 p. ISBN: 978-84-9133-591-7

El títol del llibre anticipa l'esperit que regeix les seues pàgines: *Pensar la medicina amb la història* evoca llunyanament Pierre Vilar i ens proposa una determinada mirada cap al passat de la disciplina. Més que parlar de l'homenatjada, com adverteixen els seus editors, Carmel Ferragud i José Ramón Bertomeu, ens endinsa en el seu «univers intel·lectual». María José Báguena Cervellera (1956-2021) fou professora i investigadora en el Departament d'Història de la Ciència i la Documentació de la Universitat de València, i membre de l'Institut Interuniversitari López Piñero. Durant els darrers quaranta anys ha format part dels nous corrents historiogràfics de la història de la medicina amb importants contribucions, a més de tindre una solvent trajectòria com a docent i mostrar una gran sensibilitat per la conservació i divulgació del patrimoni científic i mèdic. Tots aquests aspectes els podem veure reflectits al llarg d'aquest llibre, per mitjà de les aportacions dels seus companys.

Els distints autors que participen en l'obra han contribuït amb investigacions inèdites o han représ recerques prèvies, molt variades tant en la cronologia com en el seu objecte d'estudi. Així doncs, el lector pot trobar des d'un primer capítol dedicat a la música en les barberies medievals, escrit per Carmel Ferragud, fins al darrer capítol de Ximo Guillellem, que realitza un recorregut historiogràfic de la biologia molecular com a disciplina des dels seus inicis fins a un passat recent. Malgrat això, tots estan relacionats d'alguna manera amb les línies d'investigació desenvolupades per María José Báguena o rimen molt bé amb el seu interès pels nous corrents historiogràfics de la història de la ciència i de la medicina. El vincle entre els autors i l'homenatjada, a banda de les relacions personals, com déiem abans, és el fet de compartir una determinada mirada i una forma concreta d'aproximar-se al passat històric de les diferents temàtiques de les quals s'ocupen als seus capítols.

Les línies temàtiques en les quals s'interessà Báguena, que queden reflectides en el llibre, foren molt diverses. Els seus primers anys d'acti-

vitat docent i investigadora es focalitzà en la història de les plantes americanes, un corrent puixant a finals del segle xx, una branca que aborda José Pardo-Tomás amb la història de la introducció de l'alvocat a les terres valencianes en l'edat moderna. També es veu reflectit al treball de Rosa Ballester, a través de la figura de l'il·lustrat Francesc Xavier Balmis, qui va herboritzar a Mèxic i fou director de la Real Expedición Filantrópica de la Vacuna. Precisament, la gestió de les epidèmies, junt a les vacunes, fou un altre dels interessos investigadors de la Maria José Báguena, la qual va prestar especial atenció a la història de malalties com la tuberculosi, la febre tifoide, el còlera, la ràbia o la poliomièlitis a la València dels segles XIX i XX. Amb aquesta línia de recerca connecta molt bé el capítol de María Isabel Porras, que realitza una anàlisi comparativa entre la gestió científica i política de la poliomièlitis i la de la COVID-19.

Un altre aspecte fonamental en la trajectòria investigadora de Báguena fou l'estudi de la salut pública i el moviment higienista, un àmbit al qual dedicà diverses publicacions. Dins d'aquesta temàtica podem trobar el treball de Josep L. Barona sobre la formació dels salubristes europeus a principis del segle xx i el de Jon Arrizabalaga, centrat en la figura del metge Nicasio Landa. José Ramón Bertomeu aporta una investigació sobre el cas de l'enverinament col·lectiu de Pradoluengo (1946), en relació amb la seguretat alimentària, una altra de les matèries que va abordar María José Báguena. Aquests treballs, igual que els de l'homenatjada dedicats a aquestes qüestions, fan ús de fonts molt diverses, com ara la documentació d'arxiu, la premsa local o les revistes científiques. Aquesta aproximació també es veu reflectida en el capítol d'Enrique Perdiguero, que utilitza les guies mèdiques de la llar com a objecte d'estudi per a investigar la medicalització de la societat espanyola a l'època franquista tardana.

De la mateixa manera, cal destacar un altre bloc temàtic present al llibre, relacionat igualment amb les investigacions de Báguena, amb dos capítols dedicats a la història de la infermeria a la primera meitat del segle xx. El primer d'ells, escrit per Manuel Galindo, Xavier Garcia Ferrandis i Àlvar Martínez-Vidal, s'ocupa del paper de les infermeres al front d'Aragó durant la Guerra Civil. L'altre, de María Eugenia Galiana, Josep Bernabeu, María Tormo i Eva M. Trescastro, mostra la rellevància de les infermeres visitadores en el sistema d'atenció sanitària en l'Espanya de principis del segle xx.

En definitiva, les investigacions que recull aquest llibre dialoguen perfectament amb María José Báguena i la seua trajectòria acadèmica, com a investigadora i com a docent. Les seues pàgines, escrites per companys, amics i encara algun estudiant de la professora, reflecteixen algunes de les seues inquietuds i sensibilitats a l'hora de pensar la medicina amb la història.

Andrea Martí Serrano

Institut Interuniversitari López Piñero – Universitat de València

ORCID: 0000-0002-6008-7588

Ignacio Nebot Segarra

Institut Interuniversitari López Piñero – Universitat de València

ORCID: 0009-0001-9271-4304